

Łukasz Reszczyński

Wojsko serbskie w walkach o niepodległość w latach 1876-1878

Przegląd Historyczno-Wojskowy 14(65)/3 (245), 157-158

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Wojsko serbskie w walkach o niepodległość w latach 1876–1878

Dušan Babac, *Srpska vojska u ratovima za nezavisnost 1876–1878*, Belgrad 2011

Serbska historia wojskowa to dla polskiego czytelnika tematyka mało znana, wręcz egzotyczna. Warto jednak zwrócić na nią uwagę chociażby z dwóch powodów, mianowicie: istoty i wpływu tamtejszych dziejów na los całego kontynentu europejskiego, a także zauważalny w ostatnim czasie wyraźny progres (ilościowy i jakościowy) serbskiej literatury historycznowojskowej.

Jedna z najnowszych publikacji, wydana nakładem funkcjonującego przy serbskim Ministerstwie Obrony Medija Centar „Odbrana”, autorstwa Dušana Babaca została poświęcona dziejom, organizacji, barwie i broni armii serbskiej podczas wojen o niepodległość z Turcją w latach 1876–1878. Dušan Babac jest obecnie jednym z najbardziej rozpoznawalnych badaczy serbskiej historii wojskowej, a także wybitnym specjalistą od spraw mundurologii oraz broni tego regionu. Jest autorem kilkudziesięciu publikacji naukowych oraz publicystycznych dotyczących tej tematyki, m.in.: *Specijalne jedinice jugoslovenske vojske u Aprilskom ratu* (Belgrad 2006), *Elitni vidovi jugoslovenske vojske u Aprilskom ratu* (Belgrad 2008), *Srpski husar* (Belgrad 2010), a także współautorem *Služebno odelo i Srbiji u 19. i 20. Veku* (Belgrad 2001). Publikował również w czasopismach francuskich („Militaria Magazine”, „Gazette des Uniformes” i „Steel Masters”), rosyjskich („Ejeugchaus”), niemieckich („Deutsche Militarzeitschrift”) oraz japońskich („Air World”).

Książka *Srpska vojska u ratovima za nezavisnost...*, mimo popularynonaukowego charakteru wnosi istotny wkład do wiedzy na temat serbskiej historii wojskowej poruszanego okresu. Zaletą pracy, nie spotykaną na taką skalę w dotychczasowej literaturze tematu (*notabene* dość skromnej), jest wzbogacenie jej o liczny i wartościowy materiał ilustracyjny, który w odniesieniu do broni i barwy jest niezbędnym elementem poznawczym. Wartość publikacji podnosi ponadto to, że przy jej powstaniu (jak zresztą przy okazji wcześniejszych publikacji tego autora) brał udział Čedomir Vasić, malarz, profesor Akademii Sztuk w Belgradzie, czołowy serbski artysta poruszający w swojej bogatej twórczości kwestie mundurologiczne.

W pracy znajdziemy ponadto liczne, dotychczas nie publikowane fotografie oraz ryciny przedstawiające sceny batalistyczne, biorących udział w walkach oficerów i żołnierzy, sprzęt wojskowy, a także mundury, serbskie odznaczenia wojskowe oraz broń. Źródłowa wartość tego materiału, pozyskanego zarówno z archiwów, jak i zbiorów prywatnych jest nieoceniona. Wojny serbsko-tureckie z lat 1876–1878, zaraz po wojnie krymskiej, amerykańskiej wojnie secesyjnej czy wojnie francusko-pruskiej, były jednymi z pierwszych konfliktów, które uwieczniano na fotografiach.

Praca składa się z sześciu zróżnicowanych rozdziałów oraz aneksu. Rozdział pierwszy dotyczy konfliktu zbrojnego pomiędzy Serbią a Turcją w roku 1876, trzeci zaś traktuje o drugim konflikcie między tymi krajami w latach 1877–1878 (będąc *de facto* jednym z frontów wypowiedzianej 24 kwietnia 1877 r. wojny rosyjsko-tureckiej). Autor

omówił w nich szczegółowo organizację obydwu armii, dokonał ich charakterystyki, a także przedstawił kolejne fazy działań zbrojnych, skupiając się na najistotniejszych momentach i bitwach, kończąc tym samym na obradach kongresu berlińskiego.

Bardzo wartościowy jest drugi rozdział pracy, poświęcony udziałowi w pierwszej wojnie serbsko-tureckiej oddziałów ochotniczych, w których znajdowali się Rosjanie, Bułgarzy, Włosi, Niemcy, Rumuni, Brytyjczycy, a nawet jeden oficer japoński. Autor przedstawił w tym rozdziale sylwetki wybitnych oficerów armii serbskiej, którzy, jak chociażby gen. Michaił Grigorijewicz Czerniajew czy płk Henry Ronald Douglas MacIver, odegrali niemałą rolę podczas działań wojennych, a także odcisnęli istotne piętno na późniejszej organizacji armii serbskiej. Należy podkreślić, że będąca do roku 1876 pod kuratelą turecką Serbia teoretycznie posiadała własną armię, ale jej charakter i zadania przypominały bardziej oddziały policji niż regularnego wojska.

Czwarty rozdział poświęcił autor sprawom broni używanej przez stronę serbską (a także formacje ochotnicze) podczas omawianych działań wojennych. Krótki rys został wzbogacony bardzo dobrej jakości fotografiami wykorzystywanych przez serbskie oddziały karabinów, rewolwerów, a także broni białej i sprzętu artyleryjskiego.

Piąty rozdział, autorstwa Čedomira Vasića, w całości dotyczy mundurologii. W nim również zamieszczono bardzo interesujący materiał ilustracyjny. Kwestia barwy serbskiego wojska pozostaje bardzo ciekawym polem badawczym ze względu na krzyżujące się tu wojskowe wpływy rosyjsko-austriacko-węgiersko-zachodnioeuropejskie (zwłaszcza zaś francuskie i pruskie), co miało swoje bezpośrednie przełożenie na wygląd tamtejszego wojska. Doskonałym tego przykładem może być serbska bluza mundurowa inspirowana generalskim mundurem rosyjskiej piechoty z czasów Aleksandra II, a nakrycie głowy: francuskim kepi oraz pruskim hełmem z charakterystycznym kolcem. Przełom lat 60. i 70. XVIII w. to okres, gdy w serbskim wojsku zaczęto dostrzegać potrzebę ujednoczenia i unowocześnienia munduru dla armii. Ustawa z 1870 r. zreformowała ten stan, a serbski mundur (w dużej mierze inspirowany mundurem austriackim) stał się jednym z najnowocześniejszych w tym okresie (bluza mundurowa, tzw. Grunjić, nieznacznie zmieniona obowiązywała w wojsku serbskim, później już jugosłowiańskim, do 1941 r.). W omawianym okresie, Królestwo Serbii wyrzekło się ostatecznie jakiegokolwiek zależności od Turcji, ogłaszając tym samym pełną niepodległość, a serbski mundur stała się symbolem pełnej suwerenności tego państwa.

Ostatni rozdział pracy odnosi się do kwestii falerystycznych oraz weksylologicznych i jest również bogato ilustrowany. Podobnie jak w kwestii mundurów, tak i w tym wypadku ustanowione odznaczenia wojskowe i sztandary swoją symboliką w pełni odnosiły się do walki narodowowyzwoleńczej.

Praca napisana jest w języku serbskim (cyrylicą), co stanowi pewną barierę. Umieszczone pod ilustracjami dwujęzyczne (serbsko-angielskie) opisy sprawiają, że chociaż częściowo może być przydatna także dla badaczy, którzy nie posługują się językiem serbskim. Pracę uzupełnia załącznik zawierający m.in. odezwę księcia Milana Obrenovicia do wojska z 10 sierpnia 1878 r., wydaną z okazji ogłoszenia niezawisłości Królestwa Serbii.

Omawiana praca, mimo popularnonaukowego charakteru, jest wartościowa, a ze względu na poruszaną problematykę, w kontekście mundurologicznym i bronioznawczym, nowatorska.

Lukasz Reszczyński